

УДК 502.51 (292.45)

ЕСТЕТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНІ ЯКОСТІ ЛАНДШАФТІВ ДОЛИНИ СЕРЕДНЬОГО ДНІСТРА

Д.І.Холяечук

Розглянутий один з найбільш естетично привабливих рівнинних ландшафтних регіонів – дністерський каньйон. Визначено основні природно-рекреаційні властивості регіону, що формують естетичне сприйняття ландшафтів. Визначено естетичне значення морфологічного, літологічного, біотичного, кліматичного компонентних ландшафтних різноманіття на прикладі річкової долини

Ключові слова: долина Середнього Дністра, естетична цінність ландшафтів, ландшафтні різноманіття

ВСТУП

Річково-долинні ландшафти каньоподібної долини Середнього Дністра – унікальний яскравий приклад ландшафтів з елементами естетичної елітарності, вишуканості, величності, а відповідно і надзвичайно привабливий простір для розгортання рекреаційної діяльності та множинності його видів. На жаль, значна частина рекреантів, як правило, не підготовлена і не вважає основною метою – сприйняття естетичності природи регіону, а тому така активна рекреаційна діяльність може поставити під сумнів збереження естетичної привабливості дністерського каньйону для людей наступних поколінь. Неухильне зростання рекреаційних потреб та еволюція культури сприйняття ландшафтів на фоні збіднення природного різноманіття, збільшення антропогенних модифікацій ландшафтних неоднорідностей мотивують необхідність досліджень подібного змісту.

Розгляд даної проблематики пов’язаний з теоретичними аспектами ряду наукових дисциплін (рекреаційної географії, ландшафтознавства, екології, соціальної психології), що відзначаються бурхливим розвитком. Підґрунтям для їхнього симбіотичного розвитку послугувало гуманістичне ландшафтознавство. Один з його визначальних напрямків – дослідження неутилітарного гуманістичного потенціалу ландшафтів, що визначається відносно сприйняття людьми ландшафтно організованої природи. Відповідно, як визначає В. Пащенко [18], аналіз естетичних цінностей як неутилітарних гуманістичних ресурсно-потенціальних властивостей природи передбачає застосування ряду наукових передумов: географічних, психологічних, природокористувальних, екологічних та гуманістичних. На межі таких наукових складових розвиваються зарубіжні дослідження рекреаційного процесу та взаємовідносин в ньому людини і природи, що представлені географією людини, зокрема перцептивною та поведінковою (біхевіористською) географією (Д. Волмслі, Дж. Льюїс), енвайронментальною психологією (Р. та С. Каплани, Е. Зубе), туристичною географією (С. Вільямс).

Основою для з’ясування рекреаційно-естетичних властивостей каньйонистої дністерської долини слугують регіональні компонентні фізико-географічні та комплексні ландшафтні дослідження Середнього Подністров’я, проведені у 1982-

1993 рр. фізико-географічним загоном експедиції Чернівецького університету. Ці спостереження знайшли відображення у наукових працях Л. Воропай та М. Куніці [9], М. Дутчака [12], В. Гуцуляка, М. Рибіна. Останні напрацювання природничо-географічного спрямування Середнього Придністров'я представліні в однійменній колективній монографії українських географів “Середнє Придністров'я”[21] а також рекреаційними дослідженнями Ж. Бучко [6], С. Дутчак , М. Питуляк, В. Воловик [8] в розрізах адміністративних областей та історико-географічних країв. Унікальність та висока рекреаційна привабливість ландшафтного регіону в цілому, визначеного як окремого фізико-географічного краю ще в наукових роботах Л. Воропай, зумовлює актуальність та необхідність досліджень означеного об'єкту для цілей естетично-пізнавальної рекреації.

1.РЕКРЕАЦІЙНО-ЕСТЕТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЛАНДШАФТУ

У процесі формування людиною естетичного та ландшафтного смаку надзвичайно важливим виступає оточуюче природне середовище – певні еталонні пейзажі, ландшафтні ідеали. Дослідники визначають ряд різних естетичних властивостей, на основі присутності яких створюється і закарбовується в пам'яті образ ландшафтного еталону. Основні з них – різноманіття (Маркл, М. Гродзинський, О. Ковалев, К. Горб), мальовничість (Ж. Бучко), своєрідність або ж унікальність (Ж. Бучко, В. Страфічук), величність (М. Гродзинський), виразність (Д. Літтон, Й. Ціммерман, К. Ерінгіс, А.-Р.А. Будрюнас, Ж. Бучко, О. Ковалев). При цьому практично всі науковці бачать природність, хоча і в дещо різних баченнях, невід'ємною рисою естетичного ландшафту. Різноманіття, своєрідність та фізіономічна виразність, або ж фізіономічність (за М.Гродзинським та О. Ковалевим), на нашу думку, складають основу бачення прекрасного в ландшафті.

Різноманіття ландшафтів виступає неутилітарно-гуманістичною складовою рекреаційної цінності ландшафтів. Ландшафтно неоднорідні середовища володіють високою ентропією і, відповідно, значним енергетичним потенціалом, що може бути засвоєним людиною в процесі відновлення духовних і фізичних сил. Однак, варто погодитися з дослідниками-ландшафтознавцями (М. Гродзинський, Ж. Бучко, К. Ерінгіс, А.-Р.А. Будрюнас), що кореляційний графік ландшафтного різноманіття та його естетичної атрактивності має вигляд гіперболи з прямим та зворотнім зв'язком, тобто найпривабливішими вважаються ландшафти з помірним різноманіттям. При цьому зауважимо, що ландшафтне різноманіття слід розглядати у зв'язку чи у формі фізіономічних рис ландшафту, як таких, що, в першу чергу, сприймаються людиною естетично.

Тому, на наш погляд, естетичне візуальне сприйняття ландшафту визначатимуть вертикальне та горизонтальне розчленування рельєфу, контрастність видимих поверхонь, наявність унікальних експресивних форм (морфоскульптур) та фокальних об'єктів, багатство рослинного покриву і тваринного світу, що доповнюють колористику ландшафту звуковим та ароматичним різноманіттям. Долина Середнього Дністра – один з найвдаліших полігонів для досліджень вище перелічених властивостей і рис. Тому завдання наукового вишукування передбачають пошук, аналіз та обґрунтування

ЕСТЕТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНІ ЯКОСТІ ЛАНДШАФТІВ ДОЛИНИ...

рекреаційного значення естетичних якостей для природно неоднорідних річково-долинних ландшафтів на прикладі Середнього Придністер'я.

Каньйониста дністерська річкова долина – одна з найвиразніших природних регіонів серед рівнинних територій. Вже саме по собі річище Дністра в середній течії – фокальний об’єкт з яскраво вираженим притягуючим ефектом, що домінує в пейзажах каньйонних ландшафтів. Пейзажній різноманітності регіону сприяє різноманітність видимих поверхонь (водні, лісові, лучні, оголені поверхні стінок з виходом порід різного віку, сільськогосподарські) зі значним діапазоном кольорової гами, наявність своєрідних природних форм (морфоструктур і морфоскульптур) та їхнього значного вертикального розчленування. Значні масштаби вертикального і горизонтального розчленування долини Середнього Дністра дають можливість спостерігати широкі пейзажні панорами і далекі перспективи. Із бортів каньйону відкриваються чудові краєвиди, що можна віднести до основних факторів вибору місця рекреації. Значна складність будови долини Середнього Дністра дає підстави виділити наступні рекреаційно значимі компонентні ряди різноманіті: морфологічні, літогенні, біотресурсні, кліматоресурсні та антропічні.

2. МОРФОЛОГІЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ДОЛИНИ

Визначальна сприятлива передумова естетично-пізнавальної рекреації – морфологічне різноманіття долини. Рекреаційно важлива морфологічна особливість будови долини Середнього Дністра – своєрідний поперечний профіль, що найяскравіше виражений на вирівняніх відрізках течії. Зокрема, чітко виділяються дві частини: верхня, де схилові поверхні мають крутизну від 3 до 15°, і нижня (власне каньйонна) – зі схилами від 30-40° до урвищих вертикальних стінок. Відповідно, у нижній частині розвиваються ерозійні борозни з водоспадами на скельних виступах. Захоплюючі пейзажі створюють цокольні схили високих терас зі значною крутизною, зокрема круте дністерські стінки п’ятої тераси. Рекреаційні естетично-пізнавальні якості таких ділянок формують геологічна розкритість та скельні виходи різновікових та різnotипних шаруватих порід (заповідні урочища), складна будова та інтенсивне розчленування, спелеокарстові утворення, чудернацькі скульптурні форми, наявність рідкісних видів петрофільних та кальцефільних рослин. Такі місцевості та урочища потребують охорони, а тому можливі лише для пізнавально-природничого екскурсійного туризму.

Одні з найцікавіших пейзажів регіону – меандрові вузли (Покутський, Подільський та Бесарабський). Меандрові вузли приурочені до тектонічних розломів і порушень, їхня протяжність – 25-35 км, ширина зони меандрування – 3-8 км. Меандрові комплекси виступають яскравими прикладами природних (експозиційної, морфологічної, морфоскульптурної) неоднорідностей із високим ступенем мальовничості та широкими можливостями для рекреаційної діяльності. У вузлових місцях меандрові “шийки” звужуються часом до 100-200 м, де відкриваються наймальовничіші види. Мальовничі панорами пологих протилежних берегів добре проглядаються і з крутіх і високих, урвищих бортів меандр. Класично репрезентує такі долинні елементи Заліщицька меандра, що вже стала своєрідною візитівкою каньйонистої дністерської долини. При цьому

Д.І.ХОЛЯВЧУК

природознавець оцінить виразність елементів морфології долинного берега, передусім терас.

Наявність значної кількості меандр виражена в експозиційному різноманітті схилових місцевостей, що сприяє динамічності освітлення. Багатство долинних пейзажів схилових місцевостей доповнюється різним похилом поверхонь, який визначає величину горизонтального та вертикального кутів сприйняття пейзажів. Наявність таких різних схилових поверхонь (особливо південних) у поєднанні з водним дзеркалом створюють розмаїття світлових ефектів. При середніх кутах нахилу поверхні всієї річково-долинної системи 2-25° в межах каньйону діапазони цих значень значно більші. Особливо цікаві серед таких схилів – найхарактерніші для Дністра, мальовничі крутосхили (30-60°) і прямовисні урвища (60-80°) – стінки зі середніми висотами 20-50 м, сягаючи в окремих сприятливих місцях 90-100м [4]. Як визначає В. Андрейчук, дністерська стінка – це крутосхил, що часто переходить в нижній частині в стрімчак, з виразно зазначеними верствами гірських порід різного віку та з різною стійкістю щодо процесів змиву та вивітрювання. Себто такі місцевості важко доступні, що, проте, не зменшує їхньої рекреаційно-естетичної привабливості. Цьому сприяє і літологічне різноманіття, що розширює кольорову гаму пейзажів. Такі місцевості найпоказовіші біля Врублівців, Китайгорода, Колодіївки, Лядової, вінницької частини долини.

Окремої уваги заслуговує різноманіття локальних морфоструктур та морфоскульптур в межах каньйону Дністра. Часто вони, або ж “інваріантні” місця ландшафту (як означає їх М. Гродзинський), формують візуальну конфігурацію, виступають своєрідними атракторами в процесі естетичного сприйняття ландшафту.

Одна з найпомітніших таких структур – Товтрове пасмо, фундамент якого складає бар'єрний риф Карпатського моря із залишків літотамній, моховаток, голкошкірих. Товтри підносяться на 40-60 м над оточуючою місцевістю і сприймаються як невисокий гірський кряж із відокремлених ланцюжкових стіжкових гір. Вони перетинають Середнє Придністер'я із північного заходу на південний схід від Кам'янця-Подільського через Кельменці. Такі товтрові вершини виступають фокальними місцями екзотичних ландшафтів. Одні з таких найвідоміших – Шишкові горби біля с. Нагоряни Кельменецького району Чернівецької області – масивні горби, що довершують круті стінки каньйону і вражають величністю.

Широке розповсюдження своєрідних четвертинних відкладів травертинів на схилах каньйоноподібних річкових долин Дністра та його допливів можна також вважати однією з характерних рекреаційно атрактивних особливостей цієї території. Такі мінеральні утворення спричинили формування чудернацьких скель, гротів, печер, водоспадів, до яких приурочені історико-культурні пам'ятки. Подекуди скелі можуть мати довжину до 200 м і висоту 10-12 м [21, С.36]. Найбільші з них розміщені в долині р. Барыш (Порохова – грот із цікавими натічними формами) та р. Джурин (Нирків, водоспад), с. Устечко (водоспад, грот із вирізбленою фігурою св. Онуфрія), в каньйоні Дністра між гирлами Коропця та Серету – с. Делева, с. Стінка (печерний храм), с. Космирин (водоспад, печера), с.

ЕСТЕТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНІ ЯКОСТІ ЛАНДШАФТІВ ДОЛИНИ...

Литячі (печери відлюдників).

Серед цікавих еrozійних форм – рівно паралельні борозни на крутосхилах стінок. Розвиваючись по тектонічних тріщинах вони утворюють системи із закономірним лінійним рисунком [4]. З процесами вивітрювання та соловою обробкою пов’язані численні заокруглення тріщин у бортах каньйону, останцеві форми, бальми та скельні навіси. У місцях абразійної діяльності хвиль, особливо на Дністерському водосховищі, в скельних стінах формуються печери, гроти, ниші, скельні полиці тощо [21, С.69].

Середнє Придністров’я вражає її різноманіттям печер. В естетичному сприйнятті дністровських каньйоністих ландшафтів вони відіграють роль своєрідних притягуючих місць-хованок. Серед десятків печер, досліджених в бортах каньйону та його допливів, зустрічаються печери різної морфології та різних вікових генерацій. Це і таємничі реліктові лабіринти, і сучасні каналові печери-понори з підземними водостоками, і мальовничі гроти з видом на каньйон, що притягають око туриста. Одна з найвідоміших таких печер – Бalamутівська печера з наскечними малюнками людини доби мезоліту. Естетичну оздобу печерам додають покриви гіпсових прозорих різnotонованих кристалів на їхніх стінках. До таких, багатих світловими ефектами кристалів, можна віднести нещодавно відкриті, мало відомі печерний лабіrint неподалік с. Нирків Заліщицького району Тернопільської області, галерейні печери долини Чорного Потоку, лабіринтова печера “Скитська” на околиці с. Звенячин.

Серед інших карстових утворень мальовничі пейзажі формують численні карстові лійки та арки, виявлені в околицях сіл Бабин, Грушівці, Дністрівка Кельменецького району Чернівецької області, грот у с. Хрестатик Заставнівського району Чернівецької області, що дав початок існуванню Свято-Іоанно-Златоустівського чоловічого монастиря, гроти Галицької стінки в Сокирянському районі Чернівецької області, що місцями переходят у системи невеличких печер із ніздрюватими стінками. Ціле гроно таких печерок можна зустріти у залиснених ярах на західній околиці с. Волошкове Сокирянського району [21].

3.ЛІТОЛОГІЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ДНІСТЕРСЬКОГО КАНЬЙОНУ

Зважаючи на високу науково-пізнавальну та естетичну цінність літологічного різноманіття долини, важливим виступає його аналіз як передумови для рекреації. Літологічний спектр порід, що відслонюються, надзвичайно багатий, особливо у східній частині каньйону. Серед них можна знайти більшість генетичних груп осадових порід – теригенних (глини, аргіліти, пісковики, мергелі), хемогенних (гіпси, хемогенні та доломітовані вапняки) та біогенних (вапняки масивні, грудкуваті, рифові, уламкові, оолітові, доломіти, фосфорити). Значним масштабам і рівню такої науково-пізнавальної рекреації геологічного змісту сприяє велика кількість унікальних відслонень-роздрібів у каньйоні як яскравих наочностей літологічного розмаїття. Кожне з них, зважаючи на свою величину (сотні метрів висоти, кілометри довжини) та страто-літо-різноманітність, є природним геологічним музеєм. Деякі серії, особливо палеозою (силуру та девону), що виходять на денну поверхню у каньйоні, становлять стратотипи ярусів і взяті під

охорону. Вони і виступають основними місцями естетично-пізнавальної рекреації.

Особливою мальовничістю та екзотичністю відзначаються відслонення червонуватих та червоно-бурих пісковиків нижнього девону, відомі як подільський олд-ред. Проверстки цих пісковиків з'являються на горі розрізу в селах Звенячин, Костижківка Заставнівського району Чернівецької області, а далі на захід у межах Івано-Франківської та Тернопільської областей їх потужність зростає до декількох сот метрів. У цих пісковиках, під назвою дністерської серії, трапляються рештки панцирних риб, масові скupчення яких відомі поблизу с. Устячко Заліщицького району Тернопільської області. За повнотою розрізу і багатством викопної фауни дністерські виходи верхнього силуру та нижнього девону вважаються найповнішими в світі, тому – еталонні [9, С. 57].

4. ЕСТЕТИЧНА ЦІННІСТЬ БІОТИЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ

Художньо-образної довершеності пейзажам каньйонних ландшафтів Середнього Дністра додає рослинність. Як свідчать численні попередні дослідження, масиви рослинності, як правило, підвищують естетичну цінність ландшафтів. Саме рослинність та тваринний світ доповнюють ландшафт колористично та звуками, роблять ландшафт (поряд із шумом водних потоків) живим, тобто таким, який хочеться бачити чи перебувати в ньому. Очевидно, що такі фізіономічні риси будуть найкраще сприятати у теплий період року, що і визначає часову орієнтацію для естетичної рекреації.

У складі рослинності Середнього Придністер'я представлені лісова, степова, лучна і навіть субтропічна чагарникова флора. Флора Середнього Придністер'я багата на рідкісні, ендемічні та реліктові види. Ботаніко-географи розглядають цей регіон як один із найцікавіших рефугіумів із десятками видів із диз'юнктивним ареалом (основні ареали в Азії, Середземномор'ї). Такі особливості визначають унікальність, різноманіття флори і його естетичну цінність для різних за ландшафтними смаками споживачів красот.

Лісова рослинність у регіоні зустрічається порівняно невеликими масивами і займає у різних областях 14-17 % площин. Лісові масиви, зазвичай, невід'ємна складова мальовничих пейзажів узбережжя Дністра, часом важко доступних, але естетично привабливих при подорожах водним плесом. Такі схилові (південної експозиції та незначної крутизни) ландшафти, залисені дубово-грабовими формаціями, характерні для західної частини каньйону, особливо для меандрових вузлів. Приклад охорони таких лісових формацій – державний ландшафтно-ботанічний заказник “Обігова” (162 га) біля с. Добровляни Заліщицького району Тернопільської області, де також окремі яруси формують кленові та липово-дубові фітоценози.

Дубові ліси з дуба скельного – екзотичні лісові формації, що зустрічаються в Україні лише в Придністерському Поділлі. Вони характерні більше для південної частини регіону. Зокрема, у Вінницькій області вони зустрічаються по схилах долини Дністра і його допливів, іноді й на “стрімких” – стінках, переходячи у чагарникові форми. Такі дністерські схилові чагарники відзначаються різноманітністю як традиційних для регіону видів – глоду, бруслини терену,

ЕСТЕТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНІ ЯКОСТІ ЛАНДШАФТІВ ДОЛИНИ...

свидини, калини, шипшини, ліщини, так і нетрадиційних південних – мигдалю степового, дерену, гордовини, клокички перистої. Ці своєрідні “дністерські” формациї можна побачити в Заліщицькій діброві поблизу с. Шутроминці та Обіжевському ботанічному заказнику Заліщицького району.

Високою естетичною привабливістю відзначаються і степові угрупування, представлені біля 100 видами рослинності. До них належать: ковила, бруслина мала (реліктовий вид), льон бессарабський, мінурція дністерська, молочай багатоколірний, гвоздики, вероніка, барвінок, червона герань, айстра степова, чебреці, горицвіт весняний, рокитник подільський, таволга польська, тонконіг різnobарвний, любка дволиста, фіалка собача, зірочник лісовий і звичайний, мальва круглолиста і дволиста, міколайчики польові або перекотиполе (біля 10 видів), ваточник асірійський (запах стоїть на відстані до 100 м). Гармонійна барвистість та ароматичне багатство степових схилових ландшафтів притягають рекреантів у теплий період року в пошуках душевного затишку, позитивних емоцій, відчуття свободи (у поєднанні з величністю каньйону).

5. КЛІМАТ ЯК УМОВА ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ ЛАНДШАФТУ

Важливе місце в естетичному сприйнятті цілісної картини ландшафту відіграє ряд кліматичних чинників та метеорологічних елементів. Як правило, вони рідко аналізуються в подібних дослідженнях, хоча і можуть нести самостійне естетичне навантаження чи формувати фон сприйняття. Так, зокрема, зарубіжні біометеорологи К. де Фрейтас, Д. Скот та Дж. Макбойль [1] при рекреаційній оцінці клімату окремо виділяють естетичний аспект, до якого відносять стан неба, а відповідно і освітлення. А як стверджує М. Гродзинський [11], освітленість ландшафту впливає на сприйняття людиною конфігурацій місця ландшафту, відстаней, перспектив, його об'ємності тощо. Стан неба, що характеризують режимом хмарності, істотно залежить від циркуляції. У даному випадку загальна картина циркуляції деформується складною геоморфологічною будовою долини та різноманіттям діяльних поверхонь, що відображається в особливостях місцево-долинної циркуляції. Помітним позитивним наслідком таких особливостей в естетичному аспекті є збільшена (на 20-25 годин) [15, С.120] тривалість сонячного сяяння в порівнянні з суміжними територіями. Водночас, для дністерської долини характерна значна повторюваність хмарних днів (блізько 85 на рік) [15, С.122], що проявляється у більшій частці розсіяних сонячних променів протягом дня. При такому освітленні, як стверджує М. Гродзинський, ландшафт сприймається більш узагальнено, вимагає підвищеної пластичності композиції та її форм, але добре розрізняється колір предметів, особливо блискучих фактур (в нашому випадку – водного дзеркала), які пожвавлюють краєвид і збільшують контраст форм [10, С.41]. Підвищена ж частота безхмарного неба, пов’язана з місцевою бризовою циркуляцією, характерна для вузької смуги (до 0,5 км) берегів Дністровського водосховища [15, С.125]. З іншого боку, в цій ділянці долини у літні місяці, в зв’язку із активним розвитком термічної конвекції, збільшується ймовірність опадів значної інтенсивності. Такий аспект, названий зарубіжними біометеорологами як фізичний, може знижувати фізіономічну виразність ландшафтів. На цю властивість

також може негативно впливати, характерні для цього регіону, тумани, але їхня повторюваність переважно зростає у холодний період року. Однак, варто зазначити, що атмосферні явища й опади можуть створювати і своєрідні фони естетичного сприйняття ландшафтів. Так, роса, серпанки, тумани, що з атмосферних явищ найчастіше спостерігаються в долині Середнього Дністра у теплий період року, створюють цікаві віддзеркалюючі ефекти, додають ландшафту свіжості (такої необхідної після задушливих міських ландшафтів).

ВИСНОВКИ

Естетичні якості ландшафтів виступають неутилітарно-гуманістичною складовою рекреаційної цінності ландшафтів, адекватна оцінка яких вкрай важлива в епоху зростання естетичного значення “маскультурних ландшафтів”.

Каньйоноподібна долина Середнього Дністра – унікальний яскравий приклад фізіономічно виразного природного рівнинного регіону, ландшафти якого можуть служити еталонами в процесі формування ландшафтного естетичного смаку і отримання естетичного задоволення. Його високу естетичну привабливість визначають складне вертикальне та горизонтальне розчленування рельєфу, контрастність видимих поверхонь, наявність унікальних експресивних форм (морфоскульптур) та фокальних об'єктів, багатство та екзотичність рослинного покриву і тваринного світу, що доповнюють та оживляють барвистість ландшафту звуковим та ароматичним різноманіттям.

Значна складність будови долини Середнього Дністра дає підстави виділити наступні естетично-рекреаційно значимі компонентні ряди різноманіття: морфологічні, літогенні, біоторесурсні, кліматоресурсні та антропічні.

Естетичне значення морфологічного та літологічного різноманіття дністерського каньйону пов'язане з наявністю різноманітних схилових поверхонь (в тому числі і екзотичних дністровських стінок з унікальними геологічними відслоненнями), цікавих морфоскульптур (товтрових височин, травертинових і карстових форм) та елементів будови долини (особливо численних меандр), багатством печер та їхнім оздобленням. Перелічені характеристики формують і дають можливість спостерігати мальовничі пейзажні панорами і далекі перспективи.

Художньо-образної довершеності пейзажам каньйонних ландшафтів Середнього Дністра додає рослинність з своєрідними скельними “дністровськими” формаціями, колористично та ароматично багатими лісовими, степовими та лучними угрупуваннями.

В естетичному сприйнятті цілісної картини ландшафту відіграє ряд кліматичних чинників та метеорологічних елементів, серед яких важливими і матимуть свої особливості в долині Середнього Дністра радіаційний режим і режим хмарності, атмосферні опади та явища.

Список літератури

1. de Freitas, C., Scott, D., McBoyle, G. 2004. A new generation climate index for tourism and recreation. In Matzarakis, A., de Freitas, C.R., Scott (eds.) Advances in Tourism Climatology. Ber. Meteor. Inst. Univ. Freiburg Nr. 12, p.19-26.
2. Walmsley D.J., Lewis G.J.. Human geography: behavioral approaches. London, Longman, 1987. xii + 195p.

ЕСТЕТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНІ ЯКОСТІ ЛАНДШАФТІВ ДОЛИНИ...

3. Williams S. W. *Tourism geography*. Routledge UK., 2004. 212 p.
4. Андрейчук А., Помогайленко А. Дністровський каньйон // Річкові долини. Природа – ландшафти – людина: Збірник наукових праць. – Чернівці – Сосновець, 2007. – С. 27-46.
5. Благовещенский В.П., Гуляева Т.С. Ландшафтно-экологический метод оценки рекреационных ресурсов горных территорий // Ландшафтное изучение: теория, методы, региональные исследования. Материалы XI Международной ландшафтной конференции.– М.: Географический факультет МГУ, 2006. – С. 87-90.
6. Бучко Ж.І. Естетичні якості ландшафтів у контексті використання та збереження гуманістичного ресурсного потенціалу регіону: Автореф. дис. ... канд. геогр.. наук. – Чернівці, 2002. – 20 с.
7. Бучко Ж., Дутчак М., Чернега П. Відеоекологічний підхід до вивчення ландшафтних комплексів // Ландшафти та сучасність: Зб. наук. праць – Київ-Вінниця: Гіпаніс, 2000. – С. 131-133.
8. Воловик. В. Ландшафтознавчий аналіз рекреаційних умов та ресурсів Східного Поділля. – Автореф. дис. ...к.г.н. – К., 1997. – 24 с.
9. Воропай Л.И., Куница Н.А. Геолого-геоморфологическое строение Среднего Приднестровья // Воздействие гидротехнического строительства на природу и хозяйство Среднего Приднестровья: Сб. ст. – Л.: Изд-во ГО СССР, 1981. – С.9-15.
10. Гродзинський М.Д., Савицька О.В. Естетика ландшафту: Навчальний посібник. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2005. – 183 с.
11. Гродзинський М.Д. Образ і фізіономічність ландшафту // Ландшафти та сучасність: Зб. наук. праць – Київ-Вінниця: Гіпаніс, 2000. – С. 49-52.
12. Дутчак М.В. Природно-територіальні комплекси Дністровської долинно-річкової системи в межах Середнього Придністров'я, їх зміни під впливом гідротехнічної системи. Автореферат...канд. геогр. наук: 11.00.01 / Інститут географії НАН України. – Київ, 1994. – 25 с.
13. Эрингис К.И. Будрюнас А.Р. Сущность и методика детального эколо-эстетического исследования пейзажей // Экология и эстетика ландшафта. – Вильнюс: Минтис, 1975. – С. 107-159.
14. Калашникова О.В. Пейзажеобразующее значение элементов ландшафтной структуры // Проблемы геологии и географии Сибири. Материалы научной конференции. – Вестник ТГУ. №3. –Томск, 2003. С. 90-93.
15. Киналь О. Особливості клімату Середнього Подністров'я // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. – Вип.294:Географія. – Чернівці, Рута, 2006. – С. 149-175.
16. Ковалев О.П. Географічний ландшафт: науковий, естетичний і феноменологічний аспекти. – Харків: Екограф, 2005. – 388 с.
17. Кусков А.С. Культурные ландшафты и туризм: эволюция концепций и представлений, пространство взаимодействия // География и туризм: Сборник научных трудов. Пермь: ПГУ, 2006. – С. 115-134.
18. Пащенко В.М. Землезнання. Кн. перша. Методологія природничо-географічних наук. - Київ: Б. в., 2000. - 320 с.
19. Природа Чернівецької області / За ред. К.І.Геренчука. – Львів: Вища школа, 1978.–158 с.
20. Пузаченко Ю.Г., Дьяконов К.Н., Алещенко Г.М. Разнообразие ландшафта и методы его измерения // География и мониторинг биоразнообразия. – М.: Экоцентр МГУ, 2002. – С. 76-177.
21. Середнє Придністров'я / За ред. Г.І. Денисика – Вінниця: Теза, 2007. – 431 с.

Холячук Д.І. Естетично-рекреационные свойства ландшафтов долины Среднего Днестра. Рассмотрен один из наиболее эстетически привлекательных равнинных ландшафтных регионов – днестровский каньон. Определено главные природно-рекреационные свойства региона, что формируют эстетическое восприятие ландшафтов. Проанализировано эстетическое значение морфологического, литологического, биотического, климатического компонентных ландшафтных разнообразий на примере речной долины

Ключевые слова: долина Среднего Днестра, эстетическая ценность ландшафтов, ландшафтные разнообразия

Holyavchuk D.I. The estetic- recreational properties of landscapes of the Medium Dnister valley. Dnister canyon as one of the most aesthetic attractive flat landscape region is viewed. Main regional natural recreation properties which form landscape aesthetic perception are determined. Aesthetic value of morphological, lithological, biotic and climatic component landscape heterogeneities on the river valley example are analyzed.

Key words: Medium Dnister valley, aesthetic landscape value, landscape heterogeneity

Статья поступила в редакцию 25.07.2008 г